

Сметка в лева?

Пиша днешните си бележки във връзка с така наречените бройни форми на имената, които се употребяват, когато пред съществителното има употребено числително име. От училище човек помни за съществуването на тези форми и обикновено се стреми да ги използва.

Особеното в случая, е че в последно време настъпиха някои промени в правилата за употребата на бройните форми, които не се познават от всички и заради това понякога се подвеждаме да мислим, че на места е направена грешка, макар тя вече да е допусната от нормата, тоест да е престанала да бъде грешна.

И така достигахме до основния въпрос. Трябва да тръгнем от обобщението, че в нашия език съществителните имена бележат лица и нелица. И ако за едната група все още важи правилото за употребата на бройни форми, при другата тя вече е отпаднала.

Това означава, че имената за нелица като *стол*, *самолет*, *компютър*, когато са употребени след числително име, по традиция трябва да се появят в своята бройна форма. Затова е правилно да се казва *седем стола*, *седемнайсет самолета*, *седемдесет* и *седем компютъра*. В тези случаи грешката, която се допуска, е, че понякога вместо бройната се появява обикновената форма за множествено число – "седем столове", "седемнайсет самолети", "седемдесет и седем компютри", която няма своето оправдание.

Когато съществителните за лица като *депутат*, *ученик*, *войник* са употребени след числително име, днес те трябва да се появят във формата за множествено число – *седем депутати*, *седемнайсет ученици*, *седемдесет* и *седем войници*. Специално наблягам на думата днес, защото в по-ранни периоди от живота на езика ни и в тези случаи също се е давало предпочитание на бройните форми – "седем депутата", "седемнайсет ученика", "седемдесет и седем войника". Според съвременната норма на книжовния ни език обаче този период вече е приключил и сега в тези случаи се дава предпочитание на формите за множествено число.

Причината за това решение трябва да дирим във влиянието на по-особените форми на числителните - *двама*, *трима* и т.н., употребявани пред съществителни за лица, които винаги са изисквали след тях да се използва формата за множествено число - *двама депутати*, *трима ученици*, *четирима войници*. Тъкмо под влияние на този модел днес е възприето във всякакви случаи, независимо от вида на числителното име, да се предпочита формата за множествено число на съществителните.

Спирам се подробно на този въпрос, тъй като различните поколения са учили различни правила за употреба на бройните форми. И докато по-възрастните помнят, че и при съществителните за лица те съществуват, на по-младите в училище им е говорено друго. Големите колебания при избора и употребата на бройните форми са сигнал, че един от малкото остатъци от старото състояние на езика ни, в което е съществувало и още едно особено, двойствено, число при имената

почти напълно си отива. Всичко това е доказателство за развитие, продиктувано от недостатъчно познаване и зачитане на граматическите правила, действали или действащи в него. И все пак днес сме длъжни да се съобразим със съществуващите резултати в тази езикова област.

Накрая искам да спомена и масовата грешка, която съм записал в заглавието. Когато сметката е в долари, съществителното долари се употребява в множествено число. Същото би трябвало да важи и за съществителното лев – тоест изразът трябва да гласи само *сметка в левове*. Зная, че никой няма да се постарее да се поправи, макар че по този въпрос е писано и друг път, но все пак съм длъжен да посоча правилната форма на съществителното. Вярно е, че казваме *два лева*, както и *два долара*, защото тук имената са употребени след числително и трябва да се използват бройните им форми. Когато обаче такова числително липсва, нямаме основание да прибегнем до бройната форма *лева*, а трябва да останем при формата за множествено число *левове*.